

Crystal River

R a n d e v ú a s z i r é n e k k e l

Manatee, dugong, tengeri tehén, szirén. Számunkra kissé idegenül hangzó szavak, de ez nekünk bocsánatos bűn. Nem tartottam viszont annak, amikor éjjel 1 óra után megérkeztünk Tampába és az Immigration Officer kérdésére adott válaszom teljesen nyilvánvalóvá tette számomra, hogy ezen szavakról neki semmi fogalma sincs. Hogy lehet az, hogy a Floridaiak azt sem tudják, hogy milyen ritka kincs van a birtokukban, miközben turisták, állatbarátok, bűvárok tömkelege érkezik szerte a világból, hogy láthassák őket?

Bár Floridán kívül elvileg sok helyen megtalálhatók, sőt néha egészen Texitól Virginiáig feljutnak ezek az állatok, azonban a Crystal River az a hely Floridában, ahol kis szerencsével egész évben találkozhatunk velük. Ennek tudatában szerveztem ide utunkat, immár sokadszorra, hogy ismét lencsevégre kaphassam őket.

Ez az út azonban más volt mint a többi. Az idei tél volt minden idők második leghidegebb tele Floridában. Ennek megvoltak a maga hatásai, sajnos kevesebb manatee van, megváltoztak a szokásaik és az életterük. Turista viszont sokkal több volt, mármint azok közül, akik kifejezetten azért érkeztek ide, hogy személyes kapcsolatba kerüljenek ezen állatokkal. A magam részéről még soha nem láttam itt ennyi embert és soha nem láttam ennyi japán és ázsiai turistát, akik követték a jól bevált módszerüket: lefénképezük őket (ha lehet, akkor azért az állat előtt mi legyünk láthatók) és majd otthon jól megnézzük, megmutatjuk őket.

Több búvárbaázis szervez korán reggel utakat a tengeri tehenekhez. A nagyobb hajókkal kevesebb helyre lehet eljutni és a tömeg is nagyobb, ezért most megint a Captain Mike-hoz fordultam és az ő legkisebb hajójával jutottam a tengeri tehenek közelébe. Ez most főleg a Three Sisters Spring-et jelentette. Jártam már itt korábban. A folyó egyik oldalágából kis patakon keresztül lehet feljutni oda, néha elég küzdelmesen a szembejövő áramlat miatt. Mindentől függetlenül megéri. A benti terület egy picinyke tóra hasonlít, kristálytisza vízzel. Néhol egy-egy beborult kis fa teszi változatosabbá a víz alatti

tájat. Most ide jöttek be reggelente a tengeri tehenek, ahová mi is követhettük őket. Azért kell ezt kihangsúlyoznom, mert több hely is le van zárva mind a turisták, mind a forgalom elől, ahol a tengeri tehenek gondtalanul pihenhetnek, ahova elvonulhatnak, ha elégük van a kíváncsiskodó turistákból, az őket tapizó kezekből. Ezek a védett területek, menedékhelyek a vízen összekötött bójákkal, illetve táblával

vannak megjelölve. Ha ránéznek a képre, akkor megértik, hogy miért. Az itt lévő terület folyamatosan körül volt véve sznorkellezőkkel, búvárokkal, kajakosokkal, akiknek egyedüli célja megérinteni őket. A körbevett területen belül azonban a vízben a sötétebb foltok nem kövek, víz alatti sziklák, hanem tengeri tehenek.

A benti kis tavacskában azonban szabadon mozoghatunk mi is. Igaz, vannak itt is szabályok, még ha esetleg nincsenek is leírva. Vigyáznunk kell hogyan és hol érintjük meg őket, hogyan nem zavarjuk nyugalmaikat (4. sz. fotó). A tengeri tehenek a víz alatt esznek, alszanak. Általában 3-5 percenként jönnek a magasba kb. 3 m-es testükkel és 350 kg-ot meghaladó súlyukkal (a legnagyobb ismert manatee 4,3 m és 1,5 tonna), de alvás közben akár 20 percig is kibírják a víz alatt. Születéskor kb. 1 m-esek, súlyuk 27-30 kg. Emlősök (az 1. sz. fotón egy kis manatee szopik éppen), akik naponta 6-8 órán át táplálkoznak

3. Anya és kicsinye

3.

Tengeri tehének

A tengeri tehének, más néven lamantinok vagy manatuszok a szirének rendjébe tartozó vízi emlősök, testalkatuk nagymértékben hasonlít a cetekéhez. Ez azonban nem rokonsági kapcsolatot fejez ki, hanem csak a hasonló életmód következtében előállott konvergenciajelenség. Testük hengeres vagy orsó alakú, nyakuk külsőleg nem különül el a törzsüktől. Elülső lábuk uszony, a hátsó pedig hiányzik. Farkukon széles, vízszintesen álló úszó alakult ki. Szőrzetük nagyon gyér. Bőrük alatt vastag zsírréteg van.

Koponyájuk a patásokéra emlékeztet, innen a tengeri tehén elnevezés. Agyuk magas, oldalról összenyomott. Szaglásuk aránylag jó. Fogazatuk tökéletes. Mindkét állkapcsuk elöl éles szarulemezeket visel, amelyek a táplálék megragadására, leharapására szolgálnak. Gyomruk összetett, belük rendkívül hosszú. Egyesek bele 13-szor, sőt 20-szor hosszabb, mint a testhosszuk. Ez a kizárólagos növényi táplálékkal függ össze. Anyaméhük kétszarvú, méhlepényük öves. Emlőik mellállásúak, egy utódot hoznak létre. Tengerpartokon sekély vízben, folyamotorkolatokban és folyamokban élnek. A tengeri emlősök közül csak a szirének táplálkoznak növényekkel.

Az utódnemzésre fogékony nőstények testük bizonyos részeit mindig ugyanahhoz a sziklához dörzsölik. E víz alatti kémiai jelzéssel nagyszámú hímet vonzanak magukhoz, és többel is párzanak. Átlagosan két évente egy borjút ellenek, az ikerszülés ritka.

A szirén elnevezés Homérosztól származik, aki halhatatlan művében, az Odüsszeiában ír róluk. A sziréna szavunk az ő nevékből származik és a hangjukkal kapcsolatos. Hangadásuk valószínűleg azzal áll összefüggésben, hogy időnként megfájdul a foguk és emiatt fájdalmukban „énekelni” szoktak. De hogy ez az ének valóban olyan megkapó lenne, mint ahogyan arról Homérosz ír, az erősen kétséges.

A tengeri tehének a földtörténeti eocén időszakban (40-45 millió éve) az ormányosokkal rokon szárazföldi, négy lábon járó emlősökből alakultak ki. A vízi környezethez történő alkalmazkodásuk során orruk és állkapcsuk a legeléshez alkalmazkodva lefelé hajlott, csontjaik a víz felhajtó erejét kiegyenlítve tömörré és nehezebbé váltak, végül hátsó végtagjaik teljesen eltűntek, a mellsők pedig úszókká alakultak. A Tatabánya melletti mészkőbányákból koponya- és állkapocslet mellett az Eger környéki Várkút közeléből további állkapocs-, csigolya-, borda-, valamint medence- és combcsontmaradványok azt bizonyítják, hogy egykor a Kárpát-medence területén is éltek szirének. Akkoriban a Földközi-tengerrel – a Tethysszel – összefüggő, lagúnaszerű környezetben töltötték idejüket ezek a békés állatok.

Steller tengeri tehén

Szerencsétlenségükre az ember hamar felfedezte a tengeri teheneiben rejlő lehetőségeket. Ha egy állat bőre ellenálló, a zsírtartaléka nagy és a húsa ízletes, e tulajdonságaira igen csak ráfízet az emberhez fűződő kapcsolataiban. Csak 1935 és 1954 között mintegy kétszáz ezer manatusz pusztult el emberi kéz által. A híres Steller tengeri tehenet – amelynek egy koponyája a budapesti Természettudományi Múzeumban látható – felfedezése után nem sokkal teljesen kiirtották.

A fajról az első – és egyetlen – részletes leírás egy hajótörést szenvedett orvos és természetbúvár, Georg Wilhelm Steller tollából származott, aki megfigyeléseit 1751-ben közölte. A híradás nyomán a helyszínre érkező hajók legénysége a húsukért és a zsírukért gátlástalanul öldöste a tengeri teheneket. Steller leírása után mindössze 27 évvel az utolsó példányt is megszignoyozták, ezzel mindörökre eltüntetve a fajt a Földről. A tengeri tehén a Bering-tengeren található Parancsnok-szigetek körüli sekély, hideg vizek lakója volt. Hossza meghaladta a hét métert. Az erősen hullámzó tengerben a szikláktól és a jégabláktól három centiméter vastag bőre és 20 centiméteres zsírréteg védte, egyben jó hőszigetelést is biztosítva.

nak, mialatt elfogyasztják testsúlyuk 10-15%-át. Kicsinyeiket egy évig hordják ki, mintegy 2 évig szoptatják, átlagosan 5 évente szülnék új kisborjat és akár 60 évig is élnek. Veszélyeztetett faj, pedig egyetlen ellensége a hidegen kívül az ember. Sajnos hallásuk nem a legjobb, ráadásul pont azon a frekvencián hallanak rosszul, ahol a motorcsónakok, kishajók motorja dolgozik. Ezért a legtöbb tengeri tehén hátán rengeteg vágás, seb fedezhető fel, mindet hajócsavar okozta. Hiába büntetik a bűnösöket (akár 100 000 dollár bírsággal vagy 5 évig terjedő szabadságvesztéssel), nagyon nehéz utólag megtalálni őket és bizonyítani vétkességüket. Éppen ezért mostanában igen nagy hangsúlyt fektetnek a tengeri tehének szokásainak tanulmányozására, egészségük monitorozására. Farkukra erősítenek egy őket nem zavaró hevedert, amelyhez egy vízen úszó jeladó van erősítve (3. sz. *fotó*). Így nyomon tudják követni, hogy merre járnak, mennyi időt töltenek el étkezéssel és ezzel még a motorcsónakosok figyelmét is fel tudják hívni arra, hogy lent egy manatee van és a „speed zone” szabályait fokozottabban be kell tartani. Mindezekon kívül már csak egy marad: minél több turistával megismertetni ezeket az élőlényeket, hogy vigyék hírüket, hogy itt élnek a világ egyik legaranyosabb élőlényei, akiktől még pár száz éve rettegetek a hajósok, akiket mesékbe helyeztek, női alakokkal ruháztak fel és akik a legjámborabb teremtetések közé tartoznak a Földön.

SZÖVEG ÉS FOTÓ: JUHÁSZ ISTVÁN

